

III, vol. 2, 243-5), estudi complet i crític on es trobaran més informació històrica i algunes altres mencions. La forma predominant *Ebusus* queda ja fixada en l'ús llatí: el «*municipium Flavium Ebusum*» consta en una inscr. del temps de Vespasià (CIL II, 3663).<sup>5</sup> Hi ha bisbe a l'illa *Evusus* a. 484, i «episcopum Ebo-sitane insule», durant el domini bizantí (S. VI). I així seguí en les fonts llatines medievals; *Ebusus* fins en el poema del Veronès *Liber Majolichinus*, que abans de narrar l'intent de conquesta de Mallorca realitzat l'any 1115 pel nostre comte Ramon Berenguer III, en aliança amb la República de Pisa, explica que primer havien saquejat *Eivissa*.

Segons tota probabilitat, és el nom que li havien posat els cartaginesos, en la seva varietat púnica de la llengua fenícia. Tot això sembla venir del nom que li donaren els cartaginesos o fenicis, el qual consta en les monedes en la forma 'YBŠM no vocalitzada (M. Campo, *Las Monedas de Ebusus*, 91), i més tard en monedes del temps de Tiberi: «insula Augusta Ybusim» (*Mon. Ling. Iber.*, 112).

ETIM. En el nivell immediat és doncs aquesta. Cert que l'evolució fonètica seria incomprendible si la transmissió al romànic hagués estat directa: no s'explicaria la *i* tònica, ni la conservació de la *-s-* com a sorda *ç*, però tot això ho explica la transmissió a través de l'àrab; fins i tot la *-a* final en lloc de *u* es comprèn millor d'aquesta manera. I en àrab s'explica tot això fàcilment: per contaminació d'un adjectiu molt viu en àrab, de la fecunda arrel aràbiga *ybs* 'assecar-se, endurir-se', de la qual ve un adjectiu, en diverses variants, sobretot *yābis* (*PAlc*, 393b1, «seco»; *RMa*, 378 s. v. *sicare*), que no sols té el sentit de 'sec' sinó també 'dur' (*Dozy*, *Suppl.* II, 848b), amb una variant més rara *yābis*. Però és clar que l'etimologia d'*Eivissa* no és el mot aràbic (com suggerí algú, amb protesta de Macabich alegant amb raó que l'illa no té res de seca); l'àrab no féu més que alterar l'EBUSUS semito-llatí adaptant-lo a un mot seu usual que se li assemblava tant, i donant-li el gènere femení del mot que significa 'illa': «*ğāzra yebisa*»; de l'ús popular, un poc alterat així, surt *Eviça* la forma inicial romànica i catalana.

Sobre l'ETIM. última, del mot púnic, hauran d'acabar de decidir els semitistes. Hi ha dues teories, úniques que em semblen raonables. Una: (1) La que resumeixo d'un article del Prof. J. M. Millàs i Vallicrosa: «las palabras fenicias --- *Ibosim* --- proviene de *Iberosim* o *Eberosim*, palabra fenicia que significa 'isla de pinos'» (*Sefarad* I, 313; cf. Macabich, *Hi. Ib.*, 85). Seria, doncs, un nom paral·lel al que li donaren altres grecs *Πτυούσα* (Diodor V, 16) i algunes monedes, copiada per part dels romans, *Pityusa* (Plini III, 5.76), perquè és plena de pins (gr. *πλυς*) («*Pityusae* graece dictae a frutice *pineos*»); com que això sí que és ben verdader, és un paral·lisme molt suggestiu. Però altres semitistes han discrepat, amb raons que en part no puc judicar (el mot seria *beroš* i significa més aviat 'xiprer' segons alguns, *Sefarad* XVI, 325). Però bé sembla que tenen raó en objectar-li la desaparició de la

*-r-* (lletra hebrea *reš*) entre vocals.

(2) L'altra etimologia que ha estat sostinguda es funda en el fet que les monedes ebusitanes més antigues ja porten la imatge d'un déu *Bes*, déu únic, i les posteriors fins en temps romà hi combinen la imatge de *Bes* amb el bust de l'emperador; d'aquí s'ha deduït una altra etimologia: *i-buš-im* amb *i-* variant de *i/e* 'illa' amb la desinència de plural *-im*: Y-BUŠ-IM 'la illa dels (seguidors) de Bes'. Així s'evita la greu objecció de la falta de *-r-* i queda a cura dels semitistes judicar si és lícita l'equivalència *i/e*.<sup>1</sup> ¿Potser un \**ybešim* es canvià en *ybošim* per influència de *-oš* del nom d'arbre *beroš*? Així hi hauria també quelcom de cert en la teoria (1), tot restant la (2) com a bàsica.<sup>2</sup>

Convindrà remetre ara a l'estudi dels noms eivissencs que s'ha fet en gran quantitat en el nostre vol. I. Allí hem donat l'etimologia de *Atzaró*, *Balàfia*, *Balansat*, *Buscastell* (p. 80), *Campanitx*, *Castavi*, *Conte*, *Corona*, *Espalmador*, *Forada*, *Forca*, *-Formiga*, *Fruitera*, *Gasí*, *Jondal*, *Jueu*, *Labritja*, *Morna*, *Nonó*, *Peralta*, *Perella*, *Picossa*, *Portmany*, *Rabat-Eivissa*, *Safragell*, *Tagomago*, *Tur*, *Vadella* (amb *Pada*), *Xarraca*, i allí en vàrem proposar una de *Vedrà* que després rectificuem en els articles (supra) sobre *Clariana* i *Caro*, ateses les dades lluminoses que hi ha aportat E. Ribas Marí en el *BSONom. Bna.* m. 38 (1890), 39-46. També es farà alguna rectificació a *Morna* (cf. art. *Murla*) i alguna altra.

D'altres treballs meus: *Noms eivissencs* (E.T.C. II, 221-8); *Formentera* i *Balansat*, ib. 229-35. Article *vén-da*, *DECat* IX, 75-77 i notes 6 i 7.

Acabarem amb la indicació d'altres obres bàsiques sobre Eivissa i la seva toponímia.

Isidor Macabich, *Ebusus: Ciclo romano. Santa Maria la Mayor. Crónicas. Feudalismo. Historia de Ibiza*, I, 550 pp. Palma de M., 1966.

J. Marí Cardona, *Les Pitiüses*, vol. I, *La Conquesta Catalana de 1235; Llibre d'Entrevéniments*, III, *Formentera*, 1976.

Arxiduc Lluís Salvador d'Àustria, *Die Balearen* (Leipzig 1869-71 en 7 vols. un d'ells dedicat a Eivissa); n'hi ha trad. catalana i trad. castellana.

Quadrado, en col·laboració amb Piferrer, *Islas Baleares*, en bona part dedicada a Eivissa, pp. 1300-1400.

Joan Castelló i Gasch, en la seva revista *El Pitiüso*, des d'abans de 1967, aporta gran nombre d'informació toponímica i folklorica ben observada i de primera mà.

Per a la dialectologia i el lèxic peculiar d'Eivissa és cabdal l'estudi d'Aina Moll publ. en la *Rev. de Fil. Esp.*, c. 1970.

<sup>1</sup> M. Campo, *Las Monedas de Ebusus*; Tarradell-Font, *Eivissa Cartaginesa*, 214. Tovar, o. c. 24, pp. 245-6; Macabich, *Hi. Ib.*, 86; idea iniciada per M. Judas, *Revue Archéologique* 1859. — <sup>2</sup> Com que la *ϕ* del grec arcaic era una *p* oclusiva, dèbil per l'aspiració, poc diferent d'una *b*, se m'acut (mer assaig imaginatiu) si el gr. *Ῥφιοῦσα*, nom de Formentera, dita llavors «*Ebusus* minor» podria ser una helenització, que fessin els mariners focuus, quan oïen *Yboši*, prenent-ho per una pron. estrangera de *Ῥπις*